

Faludi Gábor*

IMPRESSION PRODUCTS, INC. V. LEXMARK INTERNATIONAL, INC. A SZABADALMI JOG KIMERÜLÉSE ÉS A SZABADALMAS SZERZŐDÉSI SZABADSÁGA AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK JOGÁBAN

Az USA Legfelsőbb Bírósága (SCOTUS) 2017. május 30-án döntött a címben megjelölt ügyben.¹ Kimondta, hogy a szabadalmazott találmányt megtestesítő terméknek a szabadalmas által vagy a hozzájárulásával más által történő értékesítése következtében a szabadalmi jog az adott termékre nézve kimerül, függetlenül attól, hogy a szabadalmas akár közvetlenül, akár – a szabadalomhasznosítási szerződésbe iktatott kikötések alapján a hasznosító útján – az értékesítésre irányuló szerződésben alkalmaz-e bármely további értékesítési (dologi jogi értelemben: elidegenítési) korlátozást. Arról is döntött, hogy az USA területén kívül a szabadalmas által vagy a hozzájárulásával történő értékesítésnek ugyanolyan a belföldi jogkimerítő hatása, mint a belföldi értékesítésnek (ezt hívják nemzetközi jogkimerülésnek).²

A tényállás ismertetése

Bevezetés

A szabadalmi jogkimerülés mögöttes elve, ha úgy tetszik filozófiája az, hogy a szabadalmas a jogszerű monopóliumából eredő, gazdaságilag észszerű ellenértéket az értékesítés fejében megszerezheti, és nincs alapja annak, hogy a dolgot megszerző személy tulajdonosi (rendelkezési) jogát a továbbiakban korlátozni lehessen. A magyar szabadalmi jog az EGT területére nézve határozza meg a jogkimerülést: „A szabadalmi oltalomból eredő kizárólagos hasznosítási jog nem terjed ki a szabadalmas által vagy az ő kifejezett hozzájárulásával az Európai Gazdasági Térségben forgalomba hozott termékkel kapcsolatos további cselekmé-

* Egyetemi docens, ELTE ÁJK. A cikk első változata a jogkimerülés fogalmának magyarázatával kiegészítve a Polgári Jog Online folyóirat 2017. októberi számában jelent meg (<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/193/id/A1701002.POJ/>), a hivatkozás csak előfizetéssel érhető el).

¹ No. 15-1189 – <http://caselaw.findlaw.com/us-supreme-court/15-1189.html>.

² A döntésre Vékás Lajos hívta fel a szerző figyelmét. Elektronikus levelében internetes hivatkozást helyezett el *Daniel Cohl, Charan Sandhu, Jeffrey Ostermann* (Weil, Gotschalk & Manges LLP) Patent exhaustion: Contractual limitation and Foreign Sales című, esetértékelő ismertetésére (https://interact.weil.com/reaction/images/2016_Banners/Alert_Email_Technology_IP_Transactions.jpg) <<http://www.weil.com?cid=8590409094>>. A jogeset-értékelésnek ez a tartalmi kiindulópontja, az értékelés lényege tekintetében a szerző osztja a kiindulóforrás álláspontját, de a megállapítások alátámasztására visszanyúlt az eredeti forrásokhoz is, és az értékelés során összevetette a döntésből kirajzolódó álláspontot az európai szerzői jogi jogkimerülés helyzetével.

nyekre, kivéve, ha a szabadalmasnak jogos érdeke fűződik ahhoz, hogy a termék további forgalmazását ellenezze.”

Az USA szabadalmi joga a jogkimerülésről közvetlenül nem rendelkezik, a doktrína a bírói gyakorlatban alakult ki és formálódik. A „közvetlen” szó itt annyit jelent, hogy a törvény csak közvetetten, a szabadalmast megillető kizárólagos jog alóli kivételek alapján hasznosító személy által végzett értékesítésre mondja ki, hogy az ilyen értékesítésre nézve a szabadalmas joga kimerül olyan mértékben, amilyen mértékben a szabadalmas saját rendelkezési joga alapján történő értékesítéssel is kimerülne.

A tényállás

A Lexmark International, Inc. tulajdonosa több szabadalomnak, amelyek nyomtató-festékpatronokat (alkatrészeket, szerkezeti felépítést stb.) védenek. A Lexmark maga értékesíti a festékpatronokat bel- és külföldön, a piac szükségleteihez és mozgásához igazodó áron. A festékpatronok végfelhasználói (vásárlói) vállalkozások (pl. továbbértékesítő terjesztők vagy végfelhasználó vállalkozások) és fogyasztók egyaránt lehetnek.

A fogyasztóknak a Lexmark választást enged. A teljes áron vásárolt festékpatronokra nézve teljes a vevő tulajdonjoga, más szóval a fogyasztó bárkivel újratöltheti és el is adhatja a kiürült patronot. Az árengedménnyel vásárolt festékpatronok esetében („*Lexmark's Return Program*”) az árengedmény fejében a fogyasztók írásba foglalt szerződésben elvállalták, hogy a patronokat csak egyszer használják fel (nem töltetik újra), és a Lexmarkon kívül másnak nem idegenítik (adják) el a kiürült festékpatronokat. Értelemszerűen a Lexmark vállalja a kiürült patronok visszavásárlását és feltöltését.³ A fogyasztók egy része – mint ahogy csakis ezt várhatjuk el az átlagosan figyelmes (értsd: figyelmetlen) és csak addig jog-, illetve szerződéskövető fogyasztótól, amíg ez számára előnyös – megszegte az elidegenítési tilalmat, és az üres festékpatronokat értékesítette olyan vállalkozásoknak, amelyek festékpatronok újrafeltöltésével és értékesítésével foglalkoznak. Ezek közé tartozik a felperes Impression Products, Inc., amely festékekkel feltöltött és újraértékesített Lexmark festékpatronokat értékesített mind külföldön, mind az USA területén. Magától értetődő, hogy az így feltöltött festékpatron olcsóbb mint egy új vagy mint a „gyárilag” feltöltött festékpatron. (A tényálláshoz kapcsolódik az a megjegyzés is, hogy azt viszont nem tudjuk meg a döntésből, hogy a Lexmark által adott árengedmény mértéke hogyan viszonyul a Lexmark által feltöltött és az „utángyártó” által feltöltött festékpatronok árának különbségéhez. Kiegyenlíti egy

³ „When Lexmark sells toner cartridges, it gives consumers two options: One option is to buy a toner cartridge at full price, with no restrictions. The other option is to buy a cartridge at a discount through Lexmark's 'Return Program.' In exchange for the lower price, customers who buy through the Return Program must sign a contract agreeing to use the cartridge only once and to refrain from transferring the cartridge to anyone but Lexmark.” – https://www.supremecourt.gov/opinions/16pdf/15-1189_ebfi.pdf, *syllabus*, 2. nem számozott bekezdés.

bizonyos időre? Ha igen, mennyi időre? Ez ugyanis az ügy egyik nem lényegtelen gazdasági/gazdaságtani szempontja.)

A Lexmark szabadalombitorlási keresetet indított az *Impression Products* ellen, állítván, hogy a festékpátronok megvásárlása, feltöltése és újraértékesítése az USA területén sérti a szabadalmast megillető kizárólagos jogot egyrészt az elidegenítési tilalomba ütköző festékpátronszerzés, az erre épített újratöltés és értékesítés, másrészt a szabadalmast megillető importjog megsértése útján.⁴ Az *Impression* nem vitatta a tényállást, és azt sem, hogy a korábbi bírói gyakorlat⁵ alapján valóban szabadalombitorlásnak minősül a magatartása. Azt állította viszont, hogy ez a korábbi bírói gyakorlat (azaz: a „common law-szabály”) megdőlt azzal, hogy a SCOTUS időközben megváltoztatta a gyakorlatát a jogkimerülési ügyekben (lásd a döntés értékelésében).

A határozatok a SCOTUS döntését megelőzően

A *Federal Circuit*⁶ nem fogadta el az alperes álláspontját, és a korábbi gyakorlat szellemében a Lexmark javára döntött. Az ítélet szerint a Lexmark egyértelműen közölt értékesítési és elidegenítési korlátozást alkalmazott a festékpátronok értékesítésekor. Ez a korlátozás jogszerű, és kivételt jelent a szabadalmi jogkimerülés alól. Ez érdemben annyit jelent, hogy a Lexmark szabadalmi jogi jogalapon – ha úgy tetszik – „dologi/abszolút” és nem kötelmi hatállyal, szerződési alapon bitorlás miatt fordulhat mind a festékpátronokat megvásárló

⁴ „The patent holder is entitled to ‘exclude others from making, using, offering for sale, or selling [its] invention throughout the United States or importing the invention into the United States.’ – 35 U. S. C. §154(a). A bitorlási igény alapja az idézett törvény §271(a) pontja volt.

⁵ See *Mallinckrodt, Inc. v. Medipart, Inc.*, 976 F.2d 700 (Fed. Cir. 1992) – <http://www.ipwatchdog.com/wp-content/uploads/2017/03/CAFC-Mallinckrodt-Inc.-v.-Medipart-Inc.-Federal-Circuit-1992.pdf>. A szabadalmas „Single Use Only” korlátozással adta el a szabadalmát megtestesítő eszközt, amely párasítja a tüdőbetegségek diagnosztizálására és/vagy gyógyítására szolgáló radioaktív vagy egyéb anyagot, és egyben alkalmas arra, hogy az anyagot a páciens tüdejébe juttassa. A beteg száját és orrát fedő maszk és az anyag belelegzését szolgáló cső is tartozik az eszközhöz. A korlátozáshoz tartozik, hogy az eszközt a megfelelő, veszélyes hulladékkal való rendelkezésre vonatkozó utasítás is kíséri. A felhasználó kórházak azonban újrafelhasználás céljából átadták az eszközöket az alperesnek, amely egy közreműködő útján fertőtlenítette, új szájmazszkkal és csővel szereltette fel azokat, és az újnál olcsóbban értékesítette az így használatra alkalmassá tett eszközöket. A *Federal Circuit Court*, ellentétben az első fokon eljáró *District Court*tal, amely a korlátozást a továbbértékesítési ár versenyjogi szempontból tilos meghatározásával, és egyéb versenyjogi tilalom alá eső korlátozásokkal azonosította, és emiatt megtiltotta, azon az állásponton volt, hogy a szabadalmas a szabadalmi joga alapján a termék általa történő értékesítéséhez jogszerűen kapcsolhat a vevő használati jogát és/vagy a tovább értékesítést korlátozó/megtiltó szerződési kikötést, ha e korlátozásokat világosan közli (clearly communicated). „We conclude that the *District Court* erred in holding that the restriction on reuse was, as a matter of law, unenforceable under the patent law. If the sale of the *UltraVent* (az egyszerűség kedvéért: a kórháznak – a szerző) was validly conditioned under the applicable law such as the law governing sales and licenses, and if the restriction on reuse was within the scope of the patent grant or otherwise justified, then violation of the restriction may be remedied by action for patent infringement” (a döntés II. része előtti utolsó bekezdése).

⁶ Az ismertetést nem gazdagítaná, inkább csak bonyolítaná a *District Court* előtti eljárás és döntés bemutatása. A lényeg a *Circuit Court* és a SCOTUS álláspontjának a különbsége.

és a korlátozást figyelmen kívül hagyó fogyasztók, mind pedig az üres patronokat megvásárló, újratöltő és értékesítő fél ellen. Ugyancsak elutasította a bíróság az alperes érvelését a belföldi hatályt meghaladó jogkimerülésre nézve. Az USA határain kívül történő jogszerű eladás nem meríti ki a szabadalmas importjogát, azaz a szabadalmi jog alapján a szabadalmas megakadályozhatja a festékpatronok behozatalát. Ennek az álláspontnak az a lényege, hogy az USA területén hatályos szabadalom független mind a külföldi államban fennálló szabadalomtól, mind pedig attól a helyzettől, ha a szóban forgó külföldi államban nem védi szabadalmi oltalom a találmány tárgyát. A külföldi jogszerű vevő hivatkozhat például arra, hogy a szabadalmastól származó engedéllyel rendelkező hasznosítótól vásárolt, és a szerződése megengedi/nem tiltja meg, hogy a terméket az USA-ba behozza, de nem hivatkozhat jogkimerülésre.⁷

A Federal Circuit érveléséhez tartozik, hogy a bíróság a korábbi precedens⁸ alapján megállapította, hogy ha a szabadalmas nem maga értékesítette volna a nyomtatópatronokat, hanem erre hasznosító (licencvevő) útján került volna sor, akkor a hasznosítóval jogszerűen kikötött, és az esetleges vevőre a szerződés alapján áthárítandó továbbértékesítési korlátozás (elidegenítési tilalom vagy korlát) útján elérheti kizárólagos szabadalmi joga védelmét harmadik személlyel, tehát a korlátozás sérelmével rosszhiszeműen szerző féllal szemben is. A bíróság nem látta értelmét annak, hogy különbséget tegyen a szabadalmas által vagy a szabadalmas felhatalmazásával (hasznosító/licencvevő) történő értékesítés harmadik személyre kiható joghatásai között.

A SCOTUS a döntést hatályon kívül helyezte, és a terjedelmes határozatban foglalt álláspontnak (utasításoknak) megfelelően új eljárásra utasította az eljáró bíróságokat.⁹ A SCOTUS döntése „*certiorari writ*”, azaz nem rendes jogorvoslat (fellebbezés) alapján hozott határozat, ugyanis a SCOTUS-hoz nem lehet fellebbezni. A bírói testület a megismételt eljárás megengedhetőségéről, azaz a felülvizsgálhatóságról döntött az ún. *petition of certiorari* alapján, és e határozatfajta keretei között fejtette ki az új precedenst jelentő álláspontját. Így az ügyet újból kell tárgyalni.

⁷ Lexmark International, Inc. v. Impression Productions., Inc., 816 F.3d 721 (Fed. Cir. 2016). A nemzetközi jogkimerülés elutasítására világosan érvel a bíróság a korábbi vezető döntésre, a Jazz Photo-ügyre hivatkozva: „Second, we adhere to the holding of *Jazz Photo Corp. v. International Trade Comm’n*, 264 F.3d 1094 (Fed. Cir. 2001), that a U.S. patentee, merely by selling or authorizing the sale of a U.S.-patented article abroad, does not authorize the buyer to import the article and sell and use it in the United States, which are infringing acts in the absence of patentee-conferred authority”. L. a teljes döntést: <http://www.finnegan.com/files/Publication/39e12032-91c8-4f8e-ae77-f58111271ad2/Presentation/PublicationAttachment/16b43f10-a490-439b-9db5-f6c7b97d42e4/14-1619%2002-12-16.pdf>.

⁸ *General Talking Pictures Corp. v. Western Elec. Co.* 304 U.S. 175 (1938) – <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/304/175/case.html>.

⁹ „The judgment of the United States Court of Appeals for the Federal Circuit is reversed, and the case is remanded for further proceedings consistent with this opinion.” No. 15-1189 – <http://caselaw.findlaw.com/us-supreme-court/15-1189.html>, rendelkező rész (a Ginsburg bíró különvéleménye előtti második bekezdés).

A SCOTUS álláspontjának az a lényege, hogy ha a szabadalmas a szabadalmát megtestesítő termék eladásáról (értékesítéséről) dönt, azaz a termék tulajdonjogát átruházza, akkor a döntéssel érintett termékre nézve a szabadalmi joga megszűnik. Ezt a döntést meghozhatja a szabadalmas közvetlenül (saját gyártás és értékesítés, lásd *Lexmark*) vagy licencial/hasznosítási szerződés útján is (lásd *General Talking*). (A határozatnak a licencszerződésre gyakorolt hatását lásd alább, az értékelésben.) A termék vevője az értékesítéssel tulajdonjogot szerez, és a common law alapján fennáll az a doktrína, hogy az elidegenítés, a tulajdonátruházás korlátozásmentes tulajdonjog megszerzéséhez vezet.¹⁰ Ebből a szempontból nemcsak az mindegy, hogy közvetlenül a szabadalmas ruházza-e át a tulajdonjogot vagy az erre „felhatalmazott” licencvevő, hanem az is, hogy ez a tulajdonátruházás belföldön vagy külföldön történt-e.

A külföldön történő értékesítés jogkimerítő hatásának megállapítása során a SCOTUS a szerzői jogi jogkimerülés tárgyában a közelmúltban hozott *Kirtsaeng*-döntést¹¹ követte. *Kirtsaeng* ázsiai, az USA-ban tanuló diák behozott, illetve beküldetett az USA területére, és szép profittal értékesített a hazájában a szerzői jogosult engedélyével kiadott, az USA-beli árnál jóval olcsóbban értékesített tankönyveket. A kiadó szerzői jogi jogsértés miatt indított pert. Ahogy a nemzetközi jogkimerülést bevezető *Kirtsaeng*-ügyben az volt a döntő érv, hogy a jogkimerülés fogalma nem ismer földrajzi határokat, a lényeg az, hogy az értékesítés jogszerűen történjen, az elvet a szabadalmi jogi normában nem is szabályozott kimerülésre is alkalmazta a SCOTUS a jelen ügyben. *Ginsburg* bíró csakúgy, mint a *Kirtsaeng*-ügyben (ahol két másik bíró is csatlakozott a különvéleményhez), nem értett egyet a külföldi jogsze-

¹⁰ „... exhaustion occurs because, in a sale, the patentee elects to give up title to an item in exchange for payment. Allowing patent rights to stick remora-like to that item as it flows through the market would violate the principle against restraints on alienation. Exhaustion does not depend on whether the patentee receives a premium for selling in the United States, or the type of rights that buyers expect to receive. As a result, restrictions and location are irrelevant; what matters is the patentee's decision to make a sale.” No. 15-1189 – <http://caselaw.findlaw.com/us-supreme-court/15-1189.html>, az ítéletet záró rendelkező rész előtti összefoglaló bekezdés.

¹¹ *Kirtsaeng v. John Wiley & Sons, Inc.*, 568 U. S. 519, 525 (2013) – <http://caselaw.findlaw.com/us-supreme-court/11-697.html>. A szerzői jogi jogkimerülés digitális „terjesztésre” vonatkozó részletes elemzését l. *Mezei Péter*: A digitális jogkimerülés határai az Egyesült Államokban és az Európai Unióban, I. rész. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 10. (120.) évf. 5. sz., 2015. október, p. 79–123; A digitális jogkimerülés határai az Egyesült Államokban és az Európai Unióban, II. rész. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 10. (120.) évf. 6. sz., 2015. december, p. 78–96; a *Kirtsaeng*-döntés alapos bemutatását pedig *Mezei Péter*: Jogkimerülés a szerzői jogban. NMHH Médiatudományi Könyvtár, 2016, 20., sorozatszerkesztő: *Koltay András/Nyakas Levente* – http://mtmi.hu/dokumentum/945/Jogkimerules_a_szerzoi_jogban.pdf, p. 101–106.

rú értékesítés jogkimerítő hatásával, mondván, hogy az oltalom területi hatályú, és nincs jogi értelemben vett kapcsolat a külföldi értékesítés és a belföldi jogi monopólium között.¹²

Vélemény a határozatról

A szabadalmi jogkimerülés új megközelítése

A határozat eltér a korábbi gyakorlattól, átalakítja a szabadalmi jogkimerülés szemléletét, és kihat mind a belföldi, mind a nemzetközi jogkimerülés joghatásának értékelésére. Valójában a jogkimerülést nem a szabadalmi jog korlátjának, hanem a jogkimerüléssel érintett, átruházott termékre nézve a szabadalmi oltalom megszűnése egyik esetének tekinti ezzel a határozattal a SCOTUS, vagyis a jogkimerülés nem korlát, hanem kerítés, határ. A jogkimerülés terén van bőven terük a nemzeti vagy regionális eltéréseknek, a TRIPS-megállapodás a jogkimerülés kérdését nem érinti, kivéve a nemzeti elbánás és a legnagyobb kedvezményes elbánás kötelezettségét.¹³

A jogkimerülés és a licencszerződés

Figyelemre méltó, ahogy a határozat a *ratio decidendi* a licencszerződés útján történő értékesítésre az *obiter dicta*ban értelmezi. Itt a korábbi, a *Circuit Court* által hivatkozott precedenssel, a *General Talking Pictures*-döntéssel¹⁴ kellett összevetni a Lexmark-ügy tényállását. A licencszerződés nem eredményez tulajdonátruházást, hanem engedély alapján az engedélynek megfelelő tartalmú jogot keletkeztet. Sajnos ezzel az Európai Bíróság nincs tisztában vagy – finomabban szólva – nem ért egyet. Úgy tekinti, hogy a licencszerződés alapján a licencvevő az engedélyező fél törvényen alapuló kizárólagos jogának használatára, hasznosítására a jogosult tőrés útján szerez jogot, holott a licencvevő az oltalmi tárgyat, és

¹² „I dissent, however, from the Court’s holding on international exhaustion. A foreign sale, I would hold, does not exhaust a U. S. inventor’s U. S. patent rights.” ... „Patent law is territorial.” ... Because a sale abroad operates independently of the U. S. patent system, it makes little sense to say that such a sale exhausts an inventor’s U. S. patent rights. U. S. patent protection accompanies none of a U. S. patentee’s sales abroad – a competitor could sell the same patented product abroad with no U. S.-patent-law consequence. Accordingly, the foreign sale should not diminish the protections of U. S. law in the United States. No. 15-1189 – <http://caselaw.findlaw.com/us-supreme-court/15-1189.html>, az ítéletet követő különvélemény első, második és harmadik bekezdése.

¹³ TRIPS-megállapodás 6. Cikk Jogok kimerülése A jelen Megállapodás szerinti vitarendezés céljára, a fenti 3. és 4. Cikkben foglaltak fenntartásával, a jelen Megállapodásban foglaltak a szellemi tulajdonjogok kimerülésének kérdését nem érintik. (A megállapodást kihirdette a 1998. évi IX. tv.).

¹⁴ Lásd a 9. l-j-ben.

nem a jogot hasznosítja, és ebből a célból kap önálló, az engedéllyel megalapozott jogot.¹⁵ Emellett – jó szándékkal, a jogkimerülés megállapítása céljából, de nem jó módszerrel – az adásvétel útján bekövetkező tulajdonátruházást azonosítja a határozatlan idejű, nem kizárólagos, letöltést is megengedő szoftverlicencia-szerződéssel.¹⁶ Mint látjuk alább, a SCOTUS a határozat egy teljes fejezetét az adásvétel/tulajdonátruházás és a licencia dogmatikai megkülönböztetésének és a megkülönböztetés jogkimerüléssel való kapcsolatának szentelte. A licenciaszerződéssel keletkező hasznosítási jog tetszőlegesen alakítható, korlátozható a szabadalmas és a licencvevő/-hasznosító kötelmi viszonyában, fenntartva, hogy a szerződés nem valósíthat meg erőfölénnyel visszaélést, és nem ütközhet kartelltilalomba.¹⁷ Így természetesen beépíthetők a szerződésbe bizonyos továbbértékesítési korlátozások is, de nem határozható meg például a továbbértékesítési ár. (Azt csak a teljesség kedvéért tesszük hozzá, hogy teljes tilalom azért nem képzelhető el, mert akkor nem biztosított a licencvevő üzlete, nem lenne olyan bevétele, amely fedezné a kifizetett és/vagy a forgalom alapján kifizetendő licencdíjat.) A korlátozások betartása mellett történő jogszerű, tehát a szabadalmas beleegyezésével megvalósult értékesítés esetén a jogkimerülés bekövetkezik, tehát a

¹⁵ C-533/07., Falco-ügy, „31. Az ilyen szerződéssel ugyanis az átengedett jog jogosultja kizárólag arra kötelezi magát a vele szerződő féllel szemben, hogy a jog ez utóbbi szerződő fél általi gyakorlását nem fogja vitatni. Mint azt a főtanácsnok az indítványának 58. pontjában hangsúlyozta, a szellemi tulajdonjog jogosultja az e joghoz kapcsolódó felhasználási jogok átengedésével nem teljesít semmilyen szolgáltatást, és csak azt a kötelezettséget vállalja, hogy a vele szerződő félnek megengedi e felhasználási jogok szabad gyakorlását.” – <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=77990&pageIndex=0&doclang=HU&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1940102>.

¹⁶ A dogmatikai különbségeket félretéve megállapította az EUB a C-128/11. sz., Usedsoft kontra Oracle International ügyben [ECLI:EU:C:2012:407] (<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jssessionid=9ea7d0f130d51309ea12d0b0456fa51c9334aef170c2.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4PaN0Qe0?text=&docid=124564&pageIndex=0&doclang=HU&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1049585>) az alábbi kikötésre nézve, hogy az tulajdonjog-átruházást eredményező adásvételnek minősül: „A szolgáltatások kifizetésével ön korlátlan időtartamra, nem kizárólagos, nem átruházható, jogdíjmentes, saját belső szakmai céljaira felhasználási jogot szerez a jelen megállapodás alapján, az Oracle által kifejlesztett programok és az ön rendelkezésére bocsátott szolgáltatások tekintetében” (ítélet, 22. bekezdés). „Ebben a tekintetben arra kell rámutatni, hogy a számítógépi program példányának letöltése és az arra vonatkozó felhasználói licencszerződés megkötése szétválaszthatatlan egységet alkot. A két ügyletet tehát a jogi minősítésük érdekében együttesen kell megvizsgálni. ... Azon kérdést illetően, hogy ... az érintett kereskedelmi ügyletek magukban foglalják-e a számítógépi program tulajdonjogának átruházását, meg kell állapítani, ... hogy az Oracle vevője, aki letölti az érintett számítógépi program példányát, és aki az említett példányra vonatkozóan felhasználói licencszerződést köt ezzel a társasággal, a vételár megfizetése ellenében határozatlan időre megkapja e példány használati jogát. Az Oracle által a számítógépi program példányának rendelkezésre bocsátása, és az arra vonatkozó felhasználási szerződés megkötése tehát arra irányul, hogy lehetővé tegye az említett példány vevők általi tartós használatát a vételár megfizetése ellenében, amelynek lehetővé kell tennie, hogy a szerzői jog jogosultja a tulajdonában álló mű példány gazdasági értékének megfelelő díjazásban részesülhessen. E körülmények között ... az egészükben vizsgált ügyletek magukban foglalják az érintett számítógépi program példány tulajdonjogának átruházását” (44, 45, és 46. bekezdés). A félreértéseket elkerülendő, nem az jelent a szerző számára aggályt, hogy a jogkimerülés mellett döntött az EUB, hanem az a jogdogmatikai hiba, amellyel a döntésig eljutott.

¹⁷ TRIPS-megállapodás, 40. cikk.

licencvevőtől korlátozás nélküli tulajdonjogot szerez a közvetlen vagy közvetett vevő. Ez a helyzet azonos azzal, mintha a szabadalmas ruházta volna át a tulajdonjogot.

Ha a szabadalmas által alkalmazott korlátozás arra kötelezi a licencvevőt, hogy a vevőjével szemben kössön ki értékesítési korlátozást (például csak fogyasztóknak értékesíthet a vevő,¹⁸ vagy tilos a terméket továbbértékesíteni¹⁹), akkor csak abban az esetben jár el jogszerűen a licencvevő, ha ezt a kikötést – a szabadalmas számára igazolhatóan – a vevőivel kötött szerződésbe foglalja. Ha a licencvevőtől szerző vevő megsérti a korlátozó kikötést, a szabadalmas irányában nem felel, bekövetkezett a jogkimerülés, mert a szabadalmas hozzájárulásával történt meg a tulajdonjog átruházása, és arra az a vélelem a common law alapján, hogy nem korlátozott. A SCOTUS szerint nem árnyékolhatják be különböző szerződési korlátozások a tulajdonos/vevő kizárólagos jogát, amelybe a rendelkezési jog is beletartozik. Szerződési jogi alapon azonban szerződésszegés miatt felel a vevő a licencvevő irányában, ha az fellép vele szemben. (Ha a szerző egy mondat erejéig kiléphet a kommentátor szerepéből és ügyvédként gondolkodhat, akkor nem lehet ellenállni egy jogi megoldás megfontolásának: a licencszerződésben kötelezni lehet a licencvevőt a vevővel kötött szerződésben kötbérikötésre, a szerződést megszegő vevővel szembeni kötbérigény érvényesítésére, és részesedési jogot kell kikötni a befolyt kötbérből. Ha pedig a licencvevő elmulasztja az igény érvényesítését, az elmaradó kötbérrel azonos összegű kötbért köteles fizetni. Egy ilyen megoldás persze sajnos növelné a tranzakciós költséget, mégpedig jelentősen, ugyanis az értékesítések nyomon követésével jár.)

Ha a licencvevő nem tartja be a továbbértékesítési korlátozást, akkor az értékesítés/tulajdonjog-átruházás nem a szabadalmas hozzájárulásával történik, és ekkor a jogkimerülés nem következik be. Ilyen esetben szabadalombitorlás miatt léphet fel a szabadalmas mind a licencvevővel, mind annak vevőjével szemben. Így kell érteni a General Talking-ügyben hozott döntést, amelyet nem vizsgált felül a Lexmark-határozat. A General Talking-ügyben a szabadalmazott találmányt megvalósító berendezést csak „fogyasztóknak” lehetett értékesíteni, és egy erre utaló figyelmeztetést is el kellett helyezni a terméken. Ennek ellenére a berendezést a licencvevő tudottan értékesítette olyan személynek, aki azt továbbértékesítési céllal szerezte meg. Azaz: a szabadalmas által felállított korlátozásba ütköző értékesítés olyan értékesítésnek minősül, amelyhez a licencvevőnek nem adott a szabadalmas hozzájárulást. Emiatt nem következett be a jogkimerülés, és ez az oka annak, hogy szabadalmi jogi jogalapon (abszolút hatályú igénnyel) bitorlás miatt felléphetett a szabadalmas mind a licencvevővel, mind harmadik személlyel szemben.²⁰

¹⁸ General Talking-ügy, 9. lj.

¹⁹ Mallinckrodt-ügy, 6. lj.

²⁰ No. 15-1189, Opinion II. B. fejezet nyomán – <http://caselaw.findlaw.com/us-supreme-court/15-1189.html>.

Jogkimerülés – szerződési szabadság – tulajdonátruházás

Illick legalább az értékelésben eljutni odáig, hogy miért is közöl a Polgári Jog c. folyóirat egy első látásra csak a szellemitulajdon-joggal foglalkozó szakembereket érdeklő kérdést. Az elemzett döntés azonban nem egyszerűen egy szellemitulajdon-jogi szakkérdésben foglal el álláspontot. Összeméri a magánjog részét képező szellemitulajdon-jogot²¹ a szellemitulajdon-jog által védett oltalmi tárgyat – itt a szabadalmazott találmányt – magában foglaló, azt megvalósító áru – dolog – tulajdonosát megillető dologi joggal. Az összemérés során mérlegeli a felek szerződési szabadságát is. A mérleg pedig a jogszerűen (a szellemitulajdon-jog jogosultjától vagy hozzájárulásával) szerző dologi jogi jogosult javára billen el. Az ilyen személlyel szemben nem lehet a szellemitulajdon-jog megsértése miatt fellépni. Az elbillenés azonban nem teljes. A dologi jogi jogosult szerződési jogi alapon felel, ha a szerződési szabadság keretei közé beilleszthető elidegenítési korlátozást nem tartja be. A kontraktuális felelősség a szellemitulajdon-jog jogosultja irányában áll fenn közvetlen,²² és a licencvevővel szemben közvetett értékesítés esetén. Ezért mondható, hogy a szerződési szabadság érintetlenül hagyása mellett értelmezte át a szabadalmi jogi jogkimerülést a SCOTUS. A tanuláshoz tartozik az is, hogy a jogkimerülés intézményének gazdasági indoka, nevezetesen az, hogy a szellemitulajdon-jogi monopólium ne érjen el túl messze, ne korlátozza a versenyt aránytalanul, úgy írható át a jogba, hogy az oltalmi tárgyat megtestesítő árut jogszerűen szerző személy tulajdonjoga előtt felhúzzák a jogkimerülés kerítését. Ez egyáltalán nem mond ellent annak, hogy az Európai Unióban az árumozgás szabadsága a jogkimerülés közismert indoka. Az árumozgás szabadságát ugyanis az áru jogszerű tulajdonosának a korlátozás nélküli rendelkezési joga biztosítja a szellemitulajdon-jog irányából.

Kitérő? A szerzői jogi jogkimerülés néhány eleme

A kitérő látszólagos, mert a SCOTUS a nemzetközi jogkimerülés kérdésében szerzői jogi analógia alapján változtatta meg a gyakorlatát. Ezért kézenfekvő, hogy az eset ismertetése kapcsán néhány szó a szerzői jogi jogkimerülésről is essen. *Ginsburg* bíró nem véletlenül adott különvéleményt a *Lexmark*-ügyben.²³ Hangsúlyozta, hogy a szabadalmi jogi jogkimerülés nem azonosítható a hasonlóság ellenére sem a szerzői jogi jogkimerüléssel. Először is az utóbbinak törvényi alapja van az USA jogában, míg a szabadalmi jogi jogkimerülés jogalapja common law precedensjog, másodszer a Berni Unió Egyezmény nemzeti elbánnás szabályának más eredményre kell vezetnie egy szerzői jogi jogkimerülési ügyben, mint

²¹ A TRIPS-megállapodás preambuluma: „elismerve, hogy a szellemitulajdon-jog magánjog”.

²² A *Lexmark* is felléphetne szerződésszegés miatt az árendemény feltételét jelentő tovább értékesítési korlátozást megsértő fogyasztókkal szemben. Nyilvánvaló, hogy ez nem vállalható, „önsorsrontó” üzleti döntés lenne.

²³ No. 15-1189, Opinion, Opinion of *Ginsburg, J.*, c. rész – <http://caselaw.findlaw.com/us-supreme-court/15-1189.html>.

a teljesen független, a BUE megoldásához hasonló kapoccsal össze nem illesztett nemzeti szabadalmi oltalmak határainak a megvonása.²⁴

Fennáll azonban egyéb, nem lényegtelen különbség is. A jogkimerülés a szerzői jogban csak a hagyományos terjesztési (itt: adásvétel útján történő forgalomba hozatal) jogot „vágja el” az első jogszerű értékesítés után. A második és további értékesítésekhez már nem szükséges a jogosult engedélye, a jogosult joga megszűnik az első értékesítés engedélyezésével. A jogkimerülés a szerzői jog dologi műpéldányok tekintetében érvényesülő legfontosabb, a szabad áruforgalmat és a dologra vonatkozó tulajdonosi/rendelkezési jogot a szerzői joggal szemben magasabbra értékelő határa, kerítése. De: a jogkimerülés csak az adott terjesztési (adásvétel útján történő forgalomba hozatal) engedéllyel érintett példányszámokra/másolatokra vonatkozik. Nem oltja ki az engedéllyel nem érintett másolatokra vonatkozó vagyoni jogot (tehát egy 500 példányra engedett kiadói jog csak az adott 500 példányra meríti ki a terjesztési jog adásvételi/tulajdonátruházási részjogosítványát), és egyéb szerzői vagyoni jogokra a jogkimerülés egyáltalán nem terjed ki. Sőt, a vizuális alkotások eredeti műpéldányaira nézve a jogkimerülés alól kivételt jelent az alkotót elidegeníthetetlenül megillető követőjog: a szerző engedélyezési joga a vizuális alkotások adásvétel útján történő forgalomba hozatalának engedélyezésére az első jogszerű értékesítés után megszűnik, de minden egyes adásvétel után díjazásra tarthat igényt.

Az Európai Bíróság többször szembekerült azzal a kérdéssel, hogy a jogkimerülés lehet-e nemzetközi, és kiterjedhet-e a jogkimerülés más vagyoni jogokra. A *Laserdisken*²⁵ különböző államokban előállított filmekről készült DVD-ket adott el dániai üzleteiben. Üzletének megkezdésekor olyan dán szerzői jogi szabály volt hatályban, amely kimondta a nemzetközi (teljes) jogkimerülést. A dán jogot az időközben hatályba lépő *Infosoc*-irányelvhez²⁶ kellett igazítani, amelynek 4. cikk (2) bekezdése a nemzetközi jogkimerülés helyett az európai (mai szóval: uniós, korabeli kifejezéssel: közösségi) jogkimerülést vezette be. Eszerint a jogkimerülés csak a Közösség (Unió) területén első alkalommal jogszerűen eladott példány további adásvétel útján való, szerzői engedély nélküli értékesítését tette lehetővé. Látható, hogy ahogy a Lexmark-ügyben a jogkimerülés kiszélesítése, a jelen ügyben a jogkimerülés nemzetköziről regionálisra szűkítése jelenti a dilemmát. Ha az első jogszerű értékesítés a „közös piacon” kívül, harmadik országban történt, a Közösség/Unió területén a jog még nem tekinthető kimerültnek (regionális jogkimerülés). Ez azzal járt, hogy a *Laserdisken* a harmadik országból (például az USA-ból!) származó filmek esetében csak a szerzői jogosult (gyakorlatilag a forgalmazó) engedélyével és a megfelelő jogdíj megfizetése mellett folytathatta a filmes DVD-k értékesítését.

²⁴ <http://caselaw.findlaw.com/us-supreme-court/15-1189.html>, a különvélemény utolsó két bekezdése.

²⁵ C-479/04 – <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=63876&pageIndex=0&doclang=HU&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1319161>.

²⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve (2001. május 22.) az információs társadalomban érvényesülő szerzői és kapcsolódó jogok egyes kérdésekből történő összehangolásáról – <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A32001L0029>.

A *Laserdisken* szerint több alapjog sérelme is megvalósult a szerzői jog jogkimerüléssel való korlátozása szűkítésében (azaz abban, hogy nemzetközi, teljes jogkimerülés helyett csak regionális hatályú lett a jogkimerülés). Itt csak a nemzetközi és a regionális jogkimerülés közvetlen összevetését érintjük.

Az arányosság elvét a regionális jogkimerülés uniós jogi bevezetése azért sérti a *Laserdisken* szerint, mert a regionális, tehát a nemzetközieshez képest korlátozott jogkimerülés miatt nem lehet megkülönböztetni a kereskedelemben a kalóz- – engedély nélkül forgalmazott –, az engedéllyel forgalmazott és a jogkimerüléssel érintett példányokat. Az állítás tárgya egyszerűen az volt, hogy nem kellett volna bevezetni a regionális jogkimerülést, az ugyanis nem segíti elő az egységes belső piac kialakulását az említett aránytalanság miatt. „A rendelkezés hatástalan ... a Közösségben a szerzői és szomszédos jogok jogosultjának hozzájárulása nélkül forgalomba hozott művek terjesztésének megakadályozását illetően.”²⁷

Az arányosság elve úgy került elő, hogy „a közösségi jog valamely rendelkezése által alkalmazott eszközöknek alkalmasnak kell lenniük a kitűzött cél megvalósítására, és ne menjenek túl az annak eléréséhez szükséges mértéken.”²⁸ Ezt lefordíthatjuk úgy is, hogy a vállalkozáshoz/tulajdonhoz fűződő jogba való beavatkozást vélte aránytalannak a *Laserdisken*. Nyilvánvaló, hogy a tagállamok eltérő jogkimerülési szabályai zavarnák a belső piacot, a kereskedőknek tagállamonként kellene vizsgálniuk, hogy engedéllyel és szerzői jogdíj megfizetése mellett, vagy szabadon folytathatnak-e kereskedést már jogszerűen forgalomba hozott műpéldánymásolatokkal. Bizonyításra sem szorul, hogy ez az áruk szabad mozgását korlátozza. Nemzetközi jogkimerülés esetén a *Laserdisken* szerint a vizsgálat nem lenne szükséges. Ez persze sanda érvelés, mert azt, hogy jogszerűen került-e forgalomba egy műsoros audiovizuális hordozó, minden esetben vizsgálni kell.

Az EUB szerint a közösségi piacnál szélesebb körben azonban nem indokolt a jogosultak engedélyezési és ezáltal ellenérték-követelési jogát korlátozni. Ezt a Bíróság elsősorban az *Infosoc*-irányelv 9., 10. és 11. preambulumbekzdése alapján azzal indokolja, hogy a megfelelő díjazás biztosításához, illetve a befektetés kielégítő mértékű megtérüléséhez, a kulturális alkotótevékenység támogatásához a szellemi tulajdon-jogok megfelelő szintű védelme szükséges.²⁹ Egyensúlyt (= arányosságot) a két szempont között az EUB nem túl meggyőző indokolása szerint a regionálisra szűkített jogkimerülési szabály teremt. A teljes jogkimerülés a jogosultak terhére, a nemzeti jogkimerülés pedig a belső piac (árak szabad mozgása) terhére billentené el túlságosan a mérleget. Ezt lehet összevetni azzal, hogy a SCOTUS azért tette le a voksát a nemzetközi jogkimerülés mellett, mert sem a szerzői jogi, törvényben meghatározott „*first sale doctrine*”, sem a common law-ban kialakult „*exhaustion doctrine*” nem mutat semmilyen kapcsolatot az oltalom területi terjedelmével, nincs földrajzi jellegű eleme a jogkimerülésnek.

²⁷ Laserdisken-döntés, 52. bekezdés.

²⁸ Laserdisken-döntés, 53. bekezdés.

²⁹ Laserdisken-döntés, 57. bekezdés.

A szerzői jogi jogkimerülés másik sajátossága, hogy az érinthet-e egyéb vagyoni jogokat. A jogkimerülés dologi példányokon és terjesztési jogon túlmenő érvényesülésének lehetősége az utóbbi évek egyik legfontosabb szerzői jogi kérdése, amelyet már nagyszerű magyar nyelvű monográfia,³⁰ szerzői honlapon elérhető alapos tanulmány³¹ és rövidebb, de mélyen elemző cikk (utóbbi a hiperlinkre koncentrálni)³² is feldolgozott. Nincs mód itt a részletes tárgyalásra. Azt érdemes felvillantani, hogy az Európai Bíróság a letöltéssel használatba vehető, határozatlan idejű felhasználási jog engedélyezésével értékesített szoftver esetében a felhasználási jog engedélyezését adásvétellel analóg értékesítésnek tekintette, így a jogkimerülés megállapítására zötyögős indokolással módot látott.³³ Azóta folyik a vita arról (lásd a hivatkozott forrásokat), hogy más műfajta vagy teljesítmények lehívásra hozzáférhetővé tétel útján történő nyilvánosságához közvetítése esetén is alkalmazható lehet-e a jogkimerülés (például e-book, videojáték, valamennyi műfajta). Vannak nézetek, amelyek szerint az internetes felhasználással (lehívásra hozzáférhetővé tétel) együtt járó minden problémát megoldana, ha a szerzői jogban bevezetnék a nemzetközi jogkimerülést a szóban forgó vagyoni jogra, és így az első jogszerű, korlátozás nélküli lehívásra hozzáférhetővé tétel felszabadítaná az érintett művet, teljesítményt. Először is ez a jogkimerülés nemigen vonatkozhatna az engedéllyel felhasznált példányra, mert azt nemigen lehetne megkülönböztetni digitális másolatától. Sokkal inkább járna a lehívásra hozzáférhetővé tétel jogának a teljes megszűnésével, amely a hagyományos jogkimerülés esetében csak a példányszám korlátozás nélküli forgalombahozatali engedélyezése esetén áll be. Az ilyen engedély/jog enyhén szólva sem gyakori a forgalombahozatali engedélyezés körében. Továbbá egy ilyen döntés azzal járna, hogy az első jogszerű felhasználónak kellene megfizetnie azt az észszerű ellenértéket, amelytől a jogkimerülés alapján elesik a jogosult a jövőbeli engedélyezés jogának a megszűnése miatt. Ez erősen kihatna az engedélyezési piac ökonómiájára, és máshoz, mint a védett tartalom leértékeléséhez nemigen vezetne. A jogszerűen feltöltött, korlátozás nélkül hozzáférhetővé tett védett tartalomra mutató hiperlink-elhelyezés értékelése körében – anélkül, hogy szó esett volna a jogkimerülésről – az Európai Bíróság ezt a hatást érte

³⁰ Mezei Péter: Jogkimerülés offline és online környezetben. Médiatudományi Könyvtár, Médiatudományi Intézet, 2016 – http://mtmi.hu/dokumentum/945/Jogkimerules_a_szerzoi_jogban.pdf.

³¹ Mihály J. Ficsor: Svensson: honest attempt at establishing due balance concerning the use of hyperlinks – spoiled by the erroneous „new public” theory – http://www.copyrightseesaw.net/archive/?sw_10_item=63; Current issues of exhaustion of rights (Kirtsaeng & Quality King, ReDigi v. UsedSoft) – http://www.copyrightseesaw.net/archive/?sw_10_item=55.

³² Tóth Andrea Katalin: A linkelés jelene és jövője az Egyesült Államok és az Európai Unió joggyakorlata alapján. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 11. (121.) évf. 1. sz., 2016. február, p. 62–85.

³³ C-128/11. sz. a Usedsoft kontra Oracle International-ügyben 2012. július 3-án hozott ítélet [ECLI:EU:C:2012:407] – <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30d56cda5ed4a2684897a238aae7735a0723.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxyKc3f0?text=&docid=124564&pagen dex=0&doclang=HU&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=272315>.

el az ún. *Svensson*-döntésével.³⁴ Jobb lett volna, ha a burkolt jogkimerülés helyett a jogosult ráutaló magatartással megadott, beleértett engedélye (*implied consent*) alapján vezette volna le az Európai Bíróság, hogy miért nem szükséges a jogszerűen feltöltött, korlátozás nélkül hozzáférhetővé tett védett tartalomra mutató hiperlink elhelyezőjének engedélyt kérni a jogosulttól.³⁵

³⁴ C-466/12. sz., a *Svensson és társai* kontra *Retriever Sverige*-ügyben 2014. február 13-án hozott ítélet [ECLI:EU:C:2014:76] – <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=147847&pageIndex=0&doclang=HU&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=273697>.

³⁵ Képzelnék el a következő hipotetikus tényállást! A link elhelyezője linkgyűjteményt tart fenn a honlapján, amelynek költségeit reklámok elhelyezésével fedezi, és tisztes profitot is elér. A linkgyűjtemény az európai közszolgálati televíziók internetes archívumaiban hozzáférés-korlátozás nélkül elérhető, nyelvi korlátoktól mentesen élvezhető könnyű- és komolyzenei koncertfilmekre mutat. Az üzletet nem zavarják az archívumban való elérhetőség időbeli korlátjai sem. Ehhez igazodóan ugyanis folyamatosan frissíti a szolgáltató a linkgyűjteményt. A *Svensson*-döntés szerint nem valósul meg engedélyköteles nyilvánossághoz közvetítés, mert a védett tartalom jogszerűen amúgy is elérhető bárki számára. A szolgáltatás költségeinek zömét a jelen hipotetikus tényállásban a közszolgálati televíziók, mögöttük az állami költségvetések, azok mögött pedig a potenciális közönség tagjai viselik.